SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:809

av Sten Bergheden (M)

Säkrande av Sveriges vatten- och avloppssystem

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att justera den nationella beredskapspolitiken gällande de kommunala vatten- och avloppssystemen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sveriges kommuner ansvarar för landets försörjning av det nationella behovet av vatten- och avloppstjänster. Landets vatten- och avlopps är det centrala nervsystemet för det livsviktiga behovet av rent och tjänligt vatten. I händelse av kriser är tillgången en avgörande faktor om ett land, en region eller en kommun klarar av att hantera den uppkomna krisen.

I Sverige har kommunerna ackumulerat en underhållsskuld gällande VA-systemet. Skulden bedöms vara mellan 600 och 900 miljarder kronor. Skulden är dock inte jämnt fördelad mellan landets 290 kommuner.

Eftersom VA-systemet är ett integrerat system med flertalet integrerade mellankommunala samarbeten blir enskilda kommuner inte bara beroende på politiska beslut i det egna fullmäktige utan även beslut i omkringliggande kommuner spelar roll för kommunernas beredskapsförmåga.

Skuldens storlek har växt över de enskilda kommunerna förmåga att hantera den. Under verksamhetsåret 2024 så höjdes c:a 14 % sett till alla kommuner. Fem kommuner behövde höja sin taxa med 50 % eller mer. 184 kommuner höjde sin taxa med 10% eller mer. Endast två kommuner kunde erbjuda sina VA-kunder en sänkt taxa.

Skulden beror på flera anledningar. Den främsta anledningen är VA-systemens tekniska ålder vilket skapar ett underhållsbehov. När kommuner investerar i nya ledningssystem eller förbättrad rening enligt EU:s vatten- och avloppsdirektiv medför avskrivningar på investeringar ett kostnadstryck i taxekonstruktionen. Då lagen om vattentjänster inte medger en enkel underhållsfondering av medel så har i de kommunala ekonomierna kunna ta med detta i utformning av VA-taxa. En annan anledning är det rådande ränteläget. Under de senaste verksamhetsåren har ränteläget varit högre än de år då investeringsbesluten togs.

Ett annat problem för kommunerna är den s k §6-regeln i lagen om vattentjänster. Länsstyrelsen kan förelägga en kommun att erbjuda kommunalt VA till olika delar i kommunen. Kostnaden för detta ska sedan fördelas på det befintliga taxekollektivet. Den sjätte paragrafen är i sig bra och behöver vare sig förändra eller förtydligas. Det som behöver utredas och klargöras är var finansieringsansvaret bör ligga.

Sverige behöver en modern VA-lagstiftning som är anpassad till kommunala förutsättningar och behovet att beredskap i en osäker omvärld. Rådande lagstiftning hindrar i sin nuvarande utformning kommunerna att utföra det ansvar som är de ålagt. Riksdagen bör därför verka för att den svenska VA-lagstiftningen anpassas till rådande läge som tar större höjd för beredskap samt är ekonomiskt hållbar för taxekollektivet som ska finansiera nyttigheter.

Sten Bergheden (M)